

Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Τμήμα Γεωγραφίας
**ΠΜΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ
ΥΠΑΙΘΡΟΥ**

*Έννοιες, ορισμοί και βασικοί προβληματισμοί
για την κατανόηση του γνωστικού πεδίου*

Απόστολος Γ. Παπαδόπουλος

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Η εικόνα της υπαίθρου διαφέρει ανάλογα με τι θεωρεί καθένας μας και υπάρχουν διαφορετικές εικόνες της υπαίθρου που αναφέρονται στο σήμερα είτε στο παρελθόν. Όλες όμως παίζουν σημαντικό ρόλο στην κατανόηση του χώρου, του κοινωνικού/οικονομικού της αποτυπώματος, κ.λπ.
- Η αίσθηση της υπαίθρου διαφοροποιείται ανάλογα με την καταγωγή του καθενός, των εμπειριών που διαθέτει από τη μόνιμη/προσωρινή διαμονή του σε αυτή, από τις μνήμες του και τις εικόνες που έχει αποκτήσει είτε μέσα από τον κινηματογράφο είτε μέσα από τα βιβλία που έχει διαβάσει ή την τέχνη.
- Επειδή ενδιαφερόμαστε εδώ να κατανοήσουμε την ύπαιθρο ως χώρο, ως πεδίο/άξονα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων αλλά και ως διατομή διαφορετικών διαδικασιών χρειάζεται να δούμε όλες τις διαστάσεις της.
- Η ύπαιθρος κατανοείται διαφορετικά ανάλογα με την τοπική ή την εθνική πολιτισμική παράδοση που κυριαρχεί σε κάθε χώρα, και η οποία συνδέεται με την εκπαίδευση, την πληροφόρηση και την πολιτική αντιμετώπισή της από συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες...
- Η χρήση της έννοιας της υπαίθρου μπορεί να μη χρησιμοποιείται σε κάποιες χώρες, αλλά αυτοί που επισκέπτονται αυτές τις χώρες να αναγνωρίζουν κάποιους χώρους (π.χ. την έρημο) ως «ύπαιθρο»

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Στην ελληνική γλώσσα υπάρχει ένα σημαντικό πρόβλημα με την χρήση των όρων:
 - ❖ Η έννοια του «αγροτικού» αποδίδεται με τον αγγλικό όρο *agricultural* ή *agrarian* που παραπέμπουν στην έννοια του «γεωργικού». Μόνο που η λέξη *agrarian* είναι αρχαϊκή και δεν αναφέρεται στο σήμερα.
 - ❖ Η έννοια της «υπαιθρου» αποδίδεται καλύτερα με τον αγγλικό όρο *rurality* ή το *rural*. Θα λέγαμε ότι η έννοια της υπαιθρου είναι πιο συμπεριληπτική.
 - ❖ Επίσης, η έννοια της «υπαιθρου» συνδέεται με τον αγγλικό όρο *countryside* η οποία στα ελληνικά αποδίδεται και ως «εξοχή» ή «επαρχία»
 - ❖ Υπάρχουν και άλλοι όροι όπως «οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση» (*family farm*), «αυτοσυντηρούμενη γεωργική εκμετάλλευση» (*subsistence farm*) και «οικογενειακή αγροτική επιχείρηση» (*family farm business*)
 - ❖ Τέλος πρέπει να αντιδιαστείλει κανείς το σύγχρονο «αγρότη» (*farmer*) σε σχέση με τον παραδοσιακό «χωρικό» (*peasant*)

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Βέβαια η πρόσληψη του «αγροτικού» ή «γεωργικού» διαφοροποιείται σημαντικά από χώρα σε χώρα και γεγονός που οδηγεί στο ερώτημα αν υπάρχει ενιαία αντίληψή του ή κάθε χώρα δίνει διαφορετικό περιεχόμενο σε αυτούς του όρους.
- Είναι αντικειμενική η πρόσληψη/ αντίληψη του «αγροτικού» ή «γεωργικού» ή εξαρτάται από διάφορα πολιτισμικά, ιστορικά, κοινωνικά ή/και οικονομικά χαρακτηριστικά που αφορούν την κάθε χώρα;
- Τελικά κατανοούμε με τον ίδιο τρόπο αυτό που μελετάμε όταν αναφερόμαστε στο «αγροτικό», το «γεωργικό» ή την «ύπαιθρο»;
- Ένα ακόμα ερώτημα είναι το ακόλουθο: «Σε ποιο βαθμό μπορούμε σήμερα να αναφερόμαστε στις αγροτικές σπουδές (*rural studies*), στη γεωγραφία της υπαίθρου (*rural geography*) ή στην αγροτική κοινωνιολογία (*rural sociology*);»

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Αν είναι δύσκολος ο ορισμός του «αγροτικού» / της «υπαιθρου» τότε γιατί κάνουμε τον κόπο και ασχολούμαστε ακόμα με τον ορισμό αυτό;
- Πρώτα από όλα αναφερόμαστε στο διαχωρισμό ανάμεσα στην «πόλη» και στην «ύπαιθρο», όπως ανάμεσα στο «αγροτικό» και στο «αστικό» σε καθένα από τα οποία αποδίδονται σημαντικές κοινωνικοοικονομικές και πολιτισμικές διαφορές. Επίσης υπάρχει μακρά ιστορία αλλαγών/ μετασχηματισμών που αφορούν τη σχέση μεταξύ των δύο.
- Η εικόνα της αγροτικής κοινωνίας ιστορικά παραπέμπει σε μια συγκεκριμένη ηθική γεωγραφία όπου το «αγροτικό» συνδέεται με αξίες όπως αρμονία, σταθερότητα και μετριοπάθεια (για τη Βρετανία)
- Ο διαχωρισμός μεταξύ «αστικού» και «αγροτικού» οφείλεται τουλάχιστον σε δύο λόγους:
 - Πρώτον, υπάρχουν διαφορετικές πολιτικές για την ύπαιθρο και διαφορετικές πολιτικές για τις αστικές περιοχές
 - Δεύτερον, πολλοί άνθρωποι που κατοικούν στην ύπαιθρο θεωρούν τους εαυτούς τους ως αγροτικό πληθυσμό και ακολουθούν έναν αγροτικό τρόπο ζωής

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

Ο Halfacree (1993) αναφέρεται σε τέσσερις ευρύτερες προσεγγίσεις που επιχειρούν να ορίσουν την έννοια του αγροτικού/της υπαίθρου:

- ❖ Περιγραφικοί ορισμοί
 - ❖ Κοινωνικο-πολιτισμικοί ορισμοί
 - ❖ Το αγροτικό/η ύπαιθρος ως τοπικότητα
 - ❖ Το αγροτικό/η ύπαιθρος ως κοινωνική αναπαράσταση
-
- Οι **περιγραφικοί ορισμοί** στηρίζονται στην πεποίθηση ότι είναι δυνατόν να υπάρχει διάκριση μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών στη βάση κάποιων κοινωνικο-γεωγραφικών χαρακτηριστικών
 - Ο πιο απλός τρόπος για να ορίσει περιγραφικά τις αγροτικές περιοχές είναι να υιοθετήσει κανείς τους επίσημους ορισμούς των αγροτικών περιοχών που χρησιμοποιεί η στατιστική υπηρεσία κάθε χώρας... (βλέπε Πίνακα 1)

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

Πίνακας 1. Επίσημοι ορισμοί που στηρίζονται στον πληθυσμό για να ορίσουν τους αγροτικούς οικισμούς

Ισλανδία	300
Καναδάς	1000
Γαλλία / Ελλάδα	2000
ΗΠΑ	2500
Αγγλία	10000
Ηνωμένα Έθνη	20000
Ιαπωνία	30000

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

Όλοι οι περιγραφικοί ορισμοί έχουν τα εξής προβλήματα:

- Λειτουργούν διχοτομικά καθώς θεωρούν ότι οι περιοχές είναι είτε αγροτικές είτε αστικές
- Χρησιμοποιούν ένα αρκετά περιορισμένο αριθμό μεταβλητών που δεν μας λένε πολλά για τις κοινωνικές και οικονομικές διαδικασίες που αφορούν τις αγροτικές και τις αστικές περιοχές
- Επειδή οι αγροτικές περιοχές θεωρούνται ως υπολειμματική κατηγορία, θεωρούνται με τη σειρά τους ότι είναι ομοιογενείς και ότι δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ αυτών
- Ένα άλλο πρόβλημα των περιγραφικών ορισμών είναι ότι: «...απλώς περιγράφουν την ύπαιθρο, αλλά δεν την ορίζουν».
- Απλώς προβάλλουν προϋδεασμούς σχετικά με το πώς πρέπει να είναι η ύπαιθρος, χωρίς να προσφέρουν μια εξήγηση σχετικά με το γιατί αυτή είναι έτσι ή δεν είναι έτσι...

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Όπως οι περιγραφικοί ορισμοί επιχειρούν να ορίσουν τις αγροτικές περιοχές, οι **κοινωνικο-πολιτισμικοί ορισμοί** επιχειρούν να χαρακτηρίσουν (βαφτίσουν) τις αγροτικές κοινωνίες
- Επιχειρείται λοιπόν να στηριχθεί η διάκριση μεταξύ «αστικής» και «αγροτικής» κοινωνίας στις αξίες και στις συμπεριφορές των κατοίκων όπως και στα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των κοινοτήτων (βλέπε Πίνακα 2)
- Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τον Tönnies ο οποίος διέκρινε **την ποιότητα των κοινωνικών δεσμών** μεταξύ των αστικών και των αγροτικών περιοχών σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της Κοινωνίας (Gesellschaft) και της Κοινότητας (Gemeinschaft)
- Ένας άλλος θεωρητικός (Wirth) θεώρησε ότι ο αστικός τρόπος ζωής είναι δυναμικός, ασταθής και απρόσωπος καθώς οι άνθρωποι έρχονται σε επαφή με διαφορετικά άτομα ανά τομέα της ζωής τους
- Ο αγροτικός τρόπος ζωής είναι σταθερός, ολοκληρωμένος και ιεραρχικός καθώς οι άνθρωποι έρχονται καθημερινά σε επαφή με τα ίδια άτομα

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

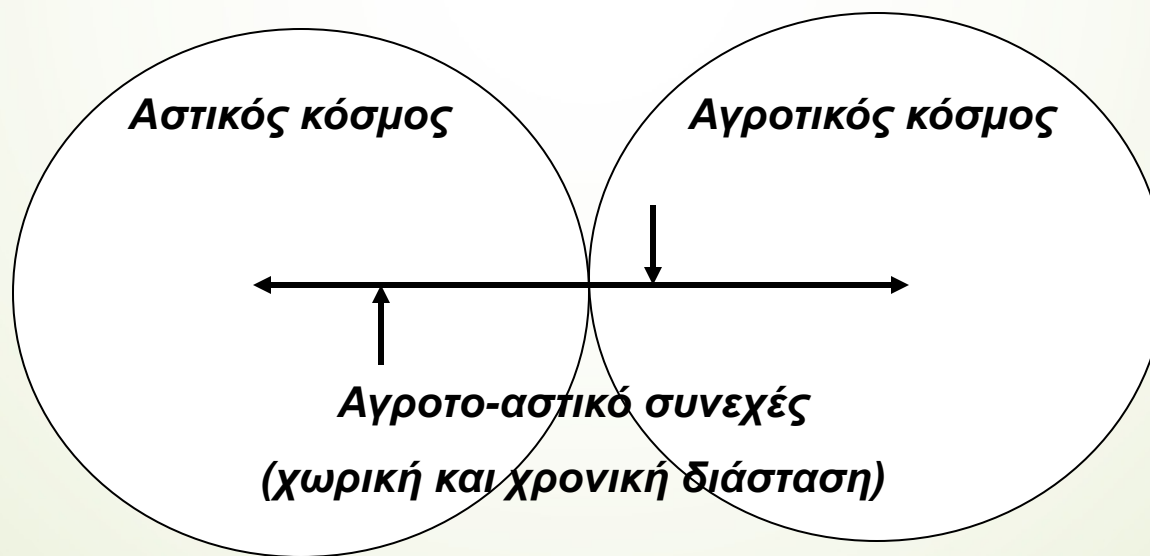
*Φωτογραφία 3.
Αγροτικό
τοπίο στην
περιοχή του
Φοντενεμπλώ,
Γαλλία
[πλήρως
ελεγχόμενο
τοπίο]*

Πίνακας 2. Ορισμένες διχοτομίες αστικού/αγροτικού που χρησιμοποιούνται στους κοινωνικο-πολιτισμικούς ορισμούς

	Αστικό	Μη-αστικό/αγροτικό
Becker	Κοσμικό	Ιερό
Durkheim	Οργανική αλληλεγγύη	Μηχανική αλληλεγγύη
Maine	Συμβόλαιο	Κοινωνική θέση
Redfield	Αστικό	Δημώδες
Spencer	Βιομηχανικό	Στρατιωτικό
Tönnies	Κοινωνία (Gesellschaft)	Κοινότητα (Gemeinschaft)
Weber	Ορθολογικό	Παραδοσιακό

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Η υπερβολική έμφαση στην αντίθεση μεταξύ αστικών και αγροτικών κοινωνιών που δίνουν οι κοινωνικο-πολιτισμικοί ορισμοί επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί με την έννοια του **αγροτο-αστικού συνεχούς**, που πρότεινε ότι όλοι οι οικισμοί μπορεί να θεωρηθεί ότι ουσιαστικά συνδυάζουν (σε διαφορετικό βαθμό) αστικά και αγροτικά χαρακτηριστικά (Βλέπε Σχήμα 1)

Σχήμα 1.
Σχηματική
απεικόνιση του
αγροτο-
αστικού
συνεχούς ως
συνδυασμού
των δύο
κόσμων

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

Υπάρχουν τρία βασικά λάθη σχετικά με τις υποθέσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται η λογική του αγροτο-αστικού συνεχούς:

- ❖ Υπερεκτιμάται η σημασία των διαφορών μεταξύ αστικού και αγροτικού κόσμου όπως επίσης θεωρείται ότι ο αστισμός συνιστά μια διαφορετική ηθική κατάσταση
 - ❖ Ο διαχωρισμός ανάμεσα στον αγροτικό και στον αστικό κόσμο είναι σε μεγάλο βαθμό ιδεολογικός καθώς στηρίζεται σε μια «μυθολογία» τόσο του αγροτικού όσο και του αστικού ιδεώδους
 - ❖ Η ιδεολογία του συνεχούς στηρίχθηκε στην υπόθεση ότι οι αγροτικές ήταν απομονωμένες (π.χ. αστική κοινωνία = κινητική και αγροτική κοινωνία = σταθερή) η οποία δεν είναι πάντοτε αληθής
- Η βασική κριτική απέναντι στο συνεχές είναι ότι δεν μπορεί να απαντήσει ικανοποιητικά στο ερώτημα: *«Ποια είναι η αιτία του κοινωνικού μετασχηματισμού της υπαίθρου;»*

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Η κριτική του Pahl είναι ότι το συνεχές έχει μικρή αξία ως ταξινομική κατασκευή και αντ' αυτού προτείνει την αντικατάσταση του συνεχούς με **τη διάκριση μεταξύ τοπικού και εθνικού επιπέδου**
- Μια τρίτη άποψη για τον ορισμό των αγροτικών περιοχών που διαφέρει από τις προηγούμενες επικεντρώνει στις διαδικασίες με τις οποίες μπορούν να δημιουργηθούν διακριτές αγροτικές τοπικότητες

Φωτογραφία 4.
Αφγανοί
εργάτες γης
συλλέγουν τον
καρπό της
παπαρούνας
από όπου
παράγεται το
όπιο (1933)

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

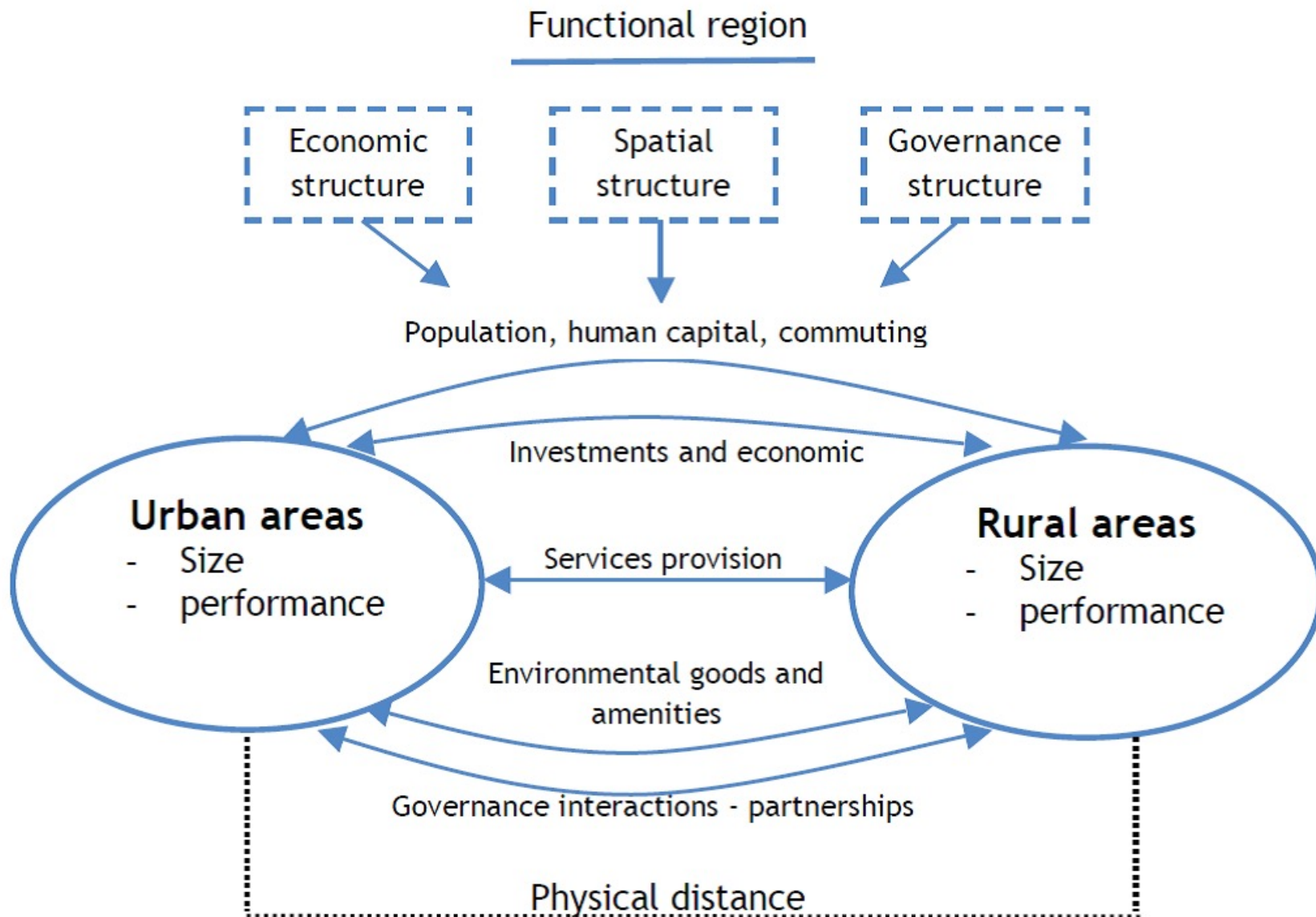
- Πρόκειται για μια προσέγγιση που προκάλεσε αρκετές συζητήσεις στη γεωγραφία κατά τη δεκαετία του 1980 και εξέτασε σε ποιο βαθμό οι *ιδιαίτερες τοπικές δομές* μπορούν να διαμορφώσουν το αποτέλεσμα των κοινωνικών και οικονομικών διαδικασιών (ορισμένοι συγγραφείς μάλιστα αναφέρθηκαν στις επιπτώσεις της τοπικότητας (locality effect)!)
- Ο Halfacree (εκπρόσωπος αυτής της προσέγγισης) υπογράμμισε ότι οι «αγροτικές τοπικότητες» (rural localities) θα πρέπει να οριστούν σύμφωνα με αυτά που τις κάνουν αγροτικές. Και σημείωσε τρία τέτοια χαρακτηριστικά:
 - Ο αγροτικός χώρος θα πρέπει να συνδεθεί με την πρωτογενή παραγωγή (γεωργία) ή με τον ανταγωνιστικό τομέα
 - Η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού δημιουργεί ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ του αγροτικού και των ζητημάτων συλλογικής κατανάλωσης
 - Οι αγροτικές τοπικότητες έχουν έναν ιδιαίτερο ρόλο στην κατανάλωση που περιλαμβάνει τις τουριστικές περιοχές και την ιδιωτική κατανάλωση των μετακινούμενων προς τις αγροτικές περιοχές

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Και πάλι αυτή η προσπάθεια ορισμού του αγροτικού αντιμετώπισε σημαντικά προβλήματα λόγω του γεγονότος ότι κανένα από τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά (όπως τα περιέγραψε ο Halfacree) δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι είναι μοναδικό ή ιδιαίτερα αγροτικό
- Έτσι η ιδιαιτερότητα του αγροτικού αμφισβητήθηκε και πάλι...
- Έχουν κατά καιρούς υπάρξει διάφοροι συγγραφείς που προτείνουν ότι ήρθε ο καιρός «να ξεφορτωθούμε το αγροτικό!!»
- Ο λόγος είναι ότι η έννοια του αγροτικού συσκοτίζει καθώς είτε επιχειρούμε να την περιγράψουμε είτε να την ορίσουμε θεωρητικά, στην πραγματικότητα οι ενδο-αγροτικές διαφορές μπορεί να είναι τεράστιες και η διάκριση μεταξύ αστικού και αγροτικού να μην είναι εύκολη υπόθεση...
- Όμως πολλοί άνθρωποι ταυτίζονται με τον αγροτικό χώρο, με συγκεκριμένους τύπους της υπαίθρου, ή με τον αγροτικό τρόπο ζωής, ή θεωρούν τους εαυτούς τους αγρότες..

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

Figure: Linkages between urban and rural areas from OECD⁶

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Η τέταρτη προσπάθεια ορισμού του αγροτικού παραπέμπει ακριβώς στις λέξεις και στις έννοιες τις οποίες χρησιμοποιούν τα άτομα στην καθημερινή τους ζωή
- **Η προσέγγιση της κοινωνικής αναπαράστασης** αντί να προσπαθεί να ανακαλύψει ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά ή οικονομικές δομές που θα προσιδιάζουν στο αγροτικό / στην ύπαιθρο, αναρωτιέται ποια είναι τα σύμβολα και οι εικόνες που χρησιμοποιούν τα άτομα όταν σκέφτονται την ύπαιθρο
- Έτσι σχετικοποιείται η έννοια της υπαίθρου και γίνεται περισσότερο ευέλικτη καθώς υπάρχουν πολλαπλοί κοινωνικοί χώροι που καταλαμβάνουν την ίδια χωρική επικράτεια
- Έτσι η έμφαση δίνεται στις εμπειρίες που τα άτομα έχουν κατοικώντας ή επισκεπτόμενοι την ύπαιθρο και όχι απλώς στις στατιστικές κατηγορίες
- Το ζήτημα του ορισμού του αγροτικού/της υπαίθρου μετασχηματίζεται στο «πώς τα ίδια τα άτομα κατασκευάζουν τους εαυτούς τους ως κομμάτι του αγροτικού /της υπαίθρου» θεωρώντας ότι η ύπαιθρος είναι μια νοητική κατάσταση

Η σημασία της έννοιας αγροτικό/ύπαιθρος...

- Έχει σημασία να καταλάβουμε ότι δεν υπάρχει μια μόνο «ανάγνωση» (ή «αναπαράσταση») της υπαίθρου η οποία στέκει και είναι αδιαφιλονίκητη, αλλά πολλαπλές και συχνά αντιπαρατιθέμενες «αναγνώσεις» οι οποίες συγκρούονται ή ανακατασκευάζουν με τη σειρά τους την πραγματικότητα
- Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι: το αγροτικό/η ύπαιθρος κατασκευάζεται διαφορετικά από διαφορετικά άτομα και κοινωνικές ομάδες, ενώ αναπτύσσονται συγκρούσεις ακριβώς στη βάση του τι σημαίνει το αγροτικό και πώς πρέπει να γίνουν οι αγροτικές περιοχές
 - ❖ Παράδειγμα, άλλη εικόνα έχουν οι αγρότες, άλλη οι «οικολόγοι» και οι φυσιδίφες, άλλη οι κυνηγοί, άλλη οι τουρίστες, άλλη οι συνταξιούχοι που επιστρέφουν στην ύπαιθρο, άλλη οι μετανάστες που απασχολούνται στην ύπαιθρο, άλλη οι κατασκευαστές/εργολάβοι που θέλουν να «αναπτύξουν» μια αγροτική περιοχή, άλλη οι επίσημοι φορείς (Υπουργείο) κ.λπ.
- Θα λέγαμε ότι υπάρχουν διαφορετικές «συζητήσεις (ή κατανοήσεις) για το αγροτικό/την ύπαιθρο» (γεωργική, χρησιμοθηρική, καταναλωτική κ.λπ.)

Έννοιες που βοηθούν στην κατανόηση

- Είναι σημαντικό να μπορούμε να **κατανοήσουμε τις χωρο-κοινωνικές αλλαγές και τις διαδικασίες** (socio-spatial changes and processes) της υπαίθρου. Αυτές αφορούν τη θέαση των κοινωνικοοικονομικών αλλαγών στο χώρο και την ερμηνεία αυτών των αλλαγών δίδοντας έμφαση στις διαδικασίες που μεταβάλλουν το χώρο και την κοινωνία.
- Επίσης, μπορούμε να δούμε την **κοινωνική ανθεκτικότητα** (social resilience) της υπαίθρου, μελετώντας την με στόχο να κατανοήσουμε τη δυνατότητα που έχει να προσαρμόζεται στις έντονες και ραγδαίες αλλαγές που συμβαίνουν λόγω παγκοσμιοποίησης, οικονομικών κρίσεων και άλλων αναταράξεων (π.χ. πανδημία).
- Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός ότι οι αλλαγές που συμβαίνουν στην ύπαιθρο μπορούν να ερμηνεύονται με τη χρήση εννοιών που αποτυπώνουν συγκεκριμένες διαδικασίες. Μια από αυτές είναι η έννοια **«μετασχηματιστικές κινητικότητες»** (transformative mobilities) που αφορά την αλληλεπίδραση των διαφορετικών μορφών κινητικότητας (εσωτερική και διεθνής μετανάστευση) προς τις περιοχές της υπαίθρου όπου συχνά δημιουργούν νέες δυνατότητες και ευκαιρίες για την ύπαιθρο.

Έννοιες που βοηθούν στην κατανόηση

- Εκτός από τη διαζευκτική μελέτη της υπαίθρου – με βάση την αντίθεση πόλης-υπαίθρου - που είναι διχαστική και προβληματική έχουμε δύο έννοιες που προσεγγίζουν τη σχέση μεταξύ των δύο μορφών χώρου με διαφορετικό τρόπο:
- Υπάρχουν αναλύσεις που υπογραμμίζουν το **«διαχωρισμό πόλης-υπαίθρου»** (rural-urban divide) ο οποίος επισημαίνει τις ανισότητες, τις διακρίσεις και τις διαφορετικές αντιλήψεις μεταξύ πόλης και υπαίθρου και μπορεί να βοηθήσει στην άρση αυτών των διαχωρισμών/ ανισοτήτων. Παραδείγματα του διαχωρισμού είναι οι διαφορές στις υποδομές υγείας και εκπαίδευσης μεταξύ πόλης και αγροτικών περιοχών, οι διαφορές στις αντιλήψεις των κατοίκων, οι διαφορές σε οικονομικούς δείκτες, κ.ά.
- Πιο πρόσφατα άρχισε να δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στις **«διασυνδέσεις μεταξύ πόλης και υπαίθρου»** (rural-urban connections) με στόχο να μελετηθούν πιο επισταμένα οι θετικές σχέσεις μεταξύ τους που αφορούν σε αλλαγές που προκαλούνται και στην πόλη και στην ύπαιθρο. Παραδείγματα αυτών των διασυνδέσεων είναι τα δίκτυα παραγωγής και κατανάλωσης εγγαλλακτικών τροφίμων, οι συχνές/κυκλικές μετακινήσεις μεταξύ πόλης και υπαίθρου, η διπλή κατοικία στην πόλη και στην ύπαιθρο, κ.ά.

Κατανοώντας το αγροτικό/την ύπαιθρο...

Φωτογραφία 5. Σύγχρονη καλλιέργεια αμπελιών για κρασί στο Μπορντώ, Γαλλία

Φωτογραφία 6. Φάρμα στην Καλιφόρνια, ΗΠΑ

- Η γεωγραφία της υπαίθρου αναπτύχθηκε κατά τη δεκαετία του 1950 από την περιφερειακή γεωγραφία
- Τρεις είναι οι διαστάσεις της γεωγραφίας της υπαίθρου στο Ην. Βασίλειο:
- Η γεωγραφία της γεωργίας
- Η οργάνωση και οι επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στον αγροτικό χώρο
- Το αγροτικό τοπίο και οι χρήσεις γης

Η συνεισφορά των διαφορετικών επιστημονικών πειθαρχιών

- Η συνεισφορά της γεωγραφικής παράδοσης (που ήταν αρκετά εμπειρική) στη σύγχρονη μελέτη του αγροτικού χώρου / της υπαίθρου αφορά τρία κυρίως επίπεδα:
 - Οδήγησε σε μια αυξημένη ευαισθησία στη σημασία του χώρου και στις χωρικές διαφορές
 - Κληροδότησε ένα ενδιαφέρον για το τοπίο
 - Επικέντρωσε το ενδιαφέρον στην αλληλεπίδραση ανθρώπων και περιβάλλοντος (ως συμπαραγωγών της υπαίθρου...)
- Η συνεισφορά της κοινωνιολογίας υπήρξε σημαντική για την ανατροφοδότηση της γεωγραφίας της υπαίθρου με τη θεωρητική συζήτηση καθώς:
 - Επικέντρωσε στις σχέσεις αστικής και αγροτικής κοινωνίας
 - Υπογράμμισε τις κοινωνικές σχέσεις στο εσωτερικό της υπαίθρου
 - Εισήγαγε την κοινωνιολογία της γεωργίας
 - Υπογράμμισε τις αλλαγές που συμβαίνουν στην αγροτική κοινωνία

Η συνεισφορά των διαφορετικών επιστημονικών πειθαρχιών

Η συνεισφορά της ανθρωπολογίας στη γεωγραφία της υπαίθρου αφορά τρεις κατευθύνσεις:

- Η **αγροτική κοινότητα** αποτελεί ακόμα πεδίο των αγροτικών ερευνών
 - Αναδύεται το ενδιαφέρον για τη μελέτη της **αγροτικής ταυτότητας**
 - Έχει υπάρξει μια σημαντική **αναβίωση της εθνογραφίας** ως μιας ερμηνευτικής μεθόδους για τη μελέτη των αγροτικών περιοχών
- Η προσέγγιση της πολιτικής οικονομίας που συνδέθηκε με την αγροτική κοινωνιολογία συνεισέφερε αρκετά στη γεωγραφία της υπαίθρου. Τέσσερις περιοχές ενδιαφέροντος πρέπει να αναφερθούν:
- Η γεωργία μελετάται ως μια δραστηριότητα που ελέγχεται από τον καπιταλισμό
 - Οι ταξικές διαφορές αναδεικνύονται όλο και περισσότερο στη νέα υπαίθρο
 - Σημειώνονται αλλαγές αλλά και ανατροπές στην οικονομία της υπαίθρου
 - Το κράτος δεν είναι ουδέτερο αλλά αναλαμβάνει έναν ενεργό ρόλο με τις πολιτικές που ακολουθεί

Η «πολιτισμική στροφή»

- Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχει σημειωθεί μια σημαντική στροφή στην ανθρωπογεωγραφία που ονομάστηκε **«πολιτισμική στροφή»** (cultural turn)
- Αυτή πολιτισμική στροφή ουσιαστικά προωθεί μια νέα κατανόηση του πολιτισμού (και της κουλτούρας) σαν αποτέλεσμα των αναγνώσεων και των εμπειριών μέσω των οποίων τα άτομα κατανοούν την ταυτότητά τους και η οποία συνεχώς αμφισβητείται και αναδιαμορφώνεται..
- Υπογραμμίζονται τέσσερις περιοχές ενδιαφέροντος για τους γεωγράφους της υπαίθρου στο πλαίσιο αυτής της πολιτισμικής στροφής:
 - Μελετάται περισσότερο συστηματικά η σχέση φύσης-κοινωνίας
 - Αναδεικνύονται διαφορετικές αναγνώσεις της εμπειρίας της υπαίθρου και της φαντασίας
 - Μελετώνται τα κείμενα που αφορούν τον αγροτικό πολιτισμό και τις κουλτούρες της υπαίθρου
 - Εξετάζεται η κινητικότητα (κοινωνική, οικονομική) στον αγροτικό χώρο

Οι πολλαπλές «στροφές» που δείχνουν το δρόμο...

- Εκτός της πολιτισμικής «στροφής» συντελέστηκαν και άλλες «στροφές», δηλαδή αλλαγές πορείας που είχαν ως στόχο τους να αποκαταστήσουν τη θέση συγκεκριμένων εννοιών ή προσεγγίσεων στο εννοιολογικό οπλοστάσιο των επιστημόνων. Θα μπορούσαμε βέβαια να μιλάμε και για επιστημονικές «μόδες» που αφορούν τις καινούριες προσπάθειες ανάλυσης και ερμηνείας των φαινομένων και των διαδικασιών.
- Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες «στροφές»:
- Η **«στροφή της κινητικότητας»** (mobility turn) που αφορά την έμφαση στη μελέτη των διαφορετικών κινητικοτήτων, των στάσεων, των αγκυρώσεων
- Η **«περιγραφική στροφή»** (descriptive turn) που αφορά την ανάγκη καλύτερων περιγραφών και όχι μόνο αντικειμενικών εξηγήσεων που μπορεί να μην κατανοούν πλήρως αυτό που επιχειρούν να εξηγήσουν
- Η **«υποκειμενική στροφή»** (subjectivity turn) που αφορά την έμφαση στη μελέτη της πλευράς των υποκειμένων απέναντι στην «αντικειμενική» αποτύπωση των φαινομένων.
- Αρκετά πρόσφατα έχουμε τη **«χρονική στροφή»** (temporal turn) που στοχεύει στο να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη χρονικότητα, την περιοδικότητα, την παροδικότητα, το εφήμερο και τη μονιμότητα των φαινομένων.